Sova, Antonin
Basne nesobeckeho srdce

PG
5038
S6B35

DÍLO
ANTONÍNA SOVY
SVAZEK
IV

BÁSNĚ NESOBECKÉHO SRDCE

—

AVENTINUM

1922

BÁSNĚ
NESOBECKÉHO
SRDCE

DÍLO
ANTONÍNA SOVY
SVAZEK
IV

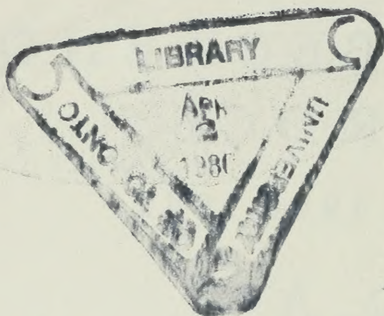
BÁSNĚ NESOBECKÉHO SRDCE

Z R. 1921-1922

Aventinum

1922

PG
5038
S6B35

I

PRACUJÍCÍ MÍR

DENNĚ TOUŽÍM...

Denně toužím:
po bratrství činů se soužím,
abych s těch všech,
které miluji z duše a pro něž žiji
snímal tíži,
abych do jejich zármutků nasil těch,
které jak záhony petrklíčů zlatou melodii
v jarních vodách
slunečně a čistě a dětinsky se shlíží.

V smrtelné křeči jich abych nadějí snem se vmísil,
poselstvím dobrým zadržel výkřik šílený,
zlomená srdce matek abych vzkřísil,
jako květ bouří schýlený.

Abych všem svěží byl van,
zblízka i zdálí, z bouří i z ticha,
srdce jenž vyléčit zná a v žáry duší jenž dmýchá.

Toužím, i s těmi bych žil,
bídou a strastí když pobledlí
s nedůvěrou kdo se ohlédli,
abych i ty svou nějakou službou obsloužil,
která by beze slov
mluvila o bratrství,
jako zvon, chléb, stisk ruky a radlice kov.

V každém domě
chtěl bych, by každý zvěděl o mne,
až cestou půjdu kolem
mnohokrát v životě maje moc sbratřit se činem,
potěšit ty, kdož skláceni bolem,
ty, kdož zaspali, zburcovat,
posílit choré nadějí vínem,
a ty, kdož prací dlouho bděli,
uložit v lůžka,
aby šli spánkem spravedlivých spat.

PEVNÁ VÍRA

Na všem drobném i velkém jsem zanechal kapky
krve svojí.
Na bojišti života rozmetán
srostl jsem vždy a zcelen
k novému vyšel jsem boji,
silnější z tolika otevřených ran.

Tolikrát oživnuv
viděl jsem staré nově.
Třeba, že tytéž hvězdy svítily na hřbitovy,
totéž slunce živoucí sežehalo,
lidi těchže činů a snův
mi lhalo,
svět se mi vracel a byl vždy nový.

Ale ti ostatní... nevěřili...
Viděli tytéž vojáky, mnichy a tytéž žebráky,
krysy starého světa jak staré své dráhy v něm ryli,
zkupované a kupující zašlých dob ostříže,
ukřižované buřiče přibité hřeby kdes na kříže,
maličké revolučníky útočit z duše prosté
na fantastické zlo, jež jich nevědomostí roste,
viděli, jak se zlo sesedá v křeslech bezmocných rad,
zítřek co přinese, vojna a vražda a hlad,

viděli roztoužené mládí
plakat a krvácet,
krájet si z chlebů zas zakrvácených,
láskou žít ukrutných let.

Nechci být zoufalcem.
Nechci návratu všeho, co bylo.
Nechci být vězněm,
proti němuž a bez něhož věky stvořily dílo.

Byl bych tím odsouzen:
každý den znovu dávat na špalek hlavu.
Každý den čekal bych, zdali obdržím
polibek milosti slepé.

Jednoho dne bych se lhostejně vzdal, to vím:
Raději hlavu mi setněte.
Bratrství živých když lživé je, prokleté,
s mrtvými spáti je lépe.

ROZDÁVAJÍCÍ SE SRDCE

Vše přijímám, co spoutalo mne s člověkem: žal na
zemi
a oběť každou přátelskou, jež rozdává se mi.

Rád všem se rozdám též, svou náruč stále k srdcím
rozpjatu.
Jsem nepatrný s výše pyšných aristokratů.

Mně temno není temným dost a není hnusný dosti
hnus,
a vina není vinnou dost a hrozným peklo hrůz.

Když pod břemeny k drobným osudům svým k zemi
skloněni,
když k hmotě připřáhnuti jsme a v lsti své oděni

se vždycky sobě jevíme zas v pravé lidské podobě,
skloněni k sobě, jihneme, jak vroucí prosba na
hrobě:

By všichni dobří ožili a vzkřísilo se něco v nich
a přiblížilo se, co žít chce dáno v touhách jich,

by vzešlo milosrdenství, jež v rovné, sdílné velkosti
z mis božských hodů bratrsky a vlídně pohostí.

Tu vždycky temná vášnivost se vyjasní, je ztracena,
mhy rozestoupnou se, vzdálenost k lidem
zkrácena.

Vstříc vycházíme druhu druh, vstříc sestry jdeme
sestrám svým
v důvěrné hodině, jež stoupá obětní jak dým

tak přímo nad srdce, kdy v domovech všech v soumraku
večerem všecky družné příchylnosti vzhoří
ze zraků.

PŘÍTELI, KTERÉHO JSEM MILOVAL

Svět na chudobu svou kdy žaloval,
tvá bytost byla bohatá a krásná.
Byls jitro, dnící se.
A zítra temná noc byls jasná,
v níž vysoko se plno třpytí hvězd,
byls jindy stráň, kde vítr jarní počne hučet.
Vše napjato jím, pupence chtí pučet.

Vysoká, měnivá,
s nízkými mráčky hrající si obloha.
A z očí tvých kdo čet,
žár vyčet člověka v zápase o Boha.

Co o sousto se rval
svět chudoby a hmoty,
tys harmonické bohatství
již od zrození srpem nitra žal.

Když hadry podělils a hadry odkážeš,
když budeš pouhý prach,
jsi chvíli krásným člověkem. A tam, kde jdeš,
vždy duha svítí.
Toť okamžik, kdy z tvého bolestného dne
prsť černou prosycují deště úrodné.

CESTOU POSVÁTNÝM HÁJEM

Posvátnost obrovských stromů a v háji obětní stůl,
věkovité balvany, mezníky starodávna.
Dlouhý a opuštěný, slavnostně stinný důl,
nad nímž jakoby stříbrné mlhy pověst slavná.

Vše se tu zdá mi, že čeká a připraveno jest
pro ty, kdo setkat se mají tu po dávném rozloučení.
Nad stromy vysoké několik jasných vysvitlo
hvězd.
Svědků a soudců, ni jiných, kdož vidí a slyší,
tu není.

Zřídlo čiré se pramení v bujném trávníku,
alej vazů a dubů tu obřími kročeji kráčí,
někde jen daleko ve dne úplném zániku,
hrdliččin šťastný smích utich bezradností ptačí.

Všecko, však žal tu má přebolený a nesvětský klid
nad vším, co srdce rozvádělo kdys v zapomenutí,
vše tu zas potkáním netušeným může být.
Nechť se tu sejdou, kdož srdce si probodli ve
vášně hnutí.

Milenci sobě se ztrativší ať se tu naleznou
v krásný den, pokojně pršící lupením tak zlatě,
harmonie věků má mluvu tu vítěznou,
z života vření tě dovede k smíru, jak zavolá tě.

V několik staletí klid ať vášně jepičí jdou
vykoupit se, ať ozvou se osvobozeně, čistě.
Přátelé rozvadění ať novou obrodou,
slovem mužným se pozdraví na tom kdys
obětním místě.

PÍSEŇ O ZNOVUZROZENÍ

Hluboká to noc. Mne někdo veď
věcí soumrakem, a z těl
v polích po bitvě se zveď
šumot přesycených ptáků.

Ráno pohřbil jsem.
V poledne jsem z věrných vyčet zraků,
že je třeba zasaditi v zem
nesmírný a tížící nás žel.

Zasadil jsem jej.
Aby zkvet a plody nes'.
Poblíž se, můj bílý domku, směj,
stavím si tě, musíš svítit dnes.

V něm chci hostit mnoho přátel svých,
velkýma by divili se očima,
jak už zlaté, velké květy má,
žel, jenž v jásot proměněn se vznes'
z prsti nejdražších.

VE SVĚTĚ POKORNÝCH DUŠÍ

Proč má všecko pro mne smysl nový,
a proč mluví významnou mi změnou?
Dnes mám duši okouzlenou
zázračnými znameními, slovy.
Všecko kolem mne se proměnilo.
V listí jak by srdce něčí žilo,
v stromu duše, v květu oči něčí,
mrtvé uslyšel jsem mluvit řečí.
Věřím, starucha jak pověrčivá,
že svět věcí něčím božským zpívá.
Duše z těla odlétlá si sedne
ptáčetem tu na strom, křídla zvedne,
zapípá a zob svůj ztopí v rose.
Pozná, že zas v ráji ocitlo se.

Tisící jsem přešel místo, horu,
viděl Boha v každé věci, tvoru,
pokorná a nejbídnější těla
něco z jeho lidských útrap měla.
Bůh sám na mrzáka přelidštěný
used' před prahem a v zmrzačené dlani
peníz lásky a ne smilování
ucítil a byl jak uzdravený.

TY CHCEŠ-LI ZMĚŘIT VÝŠ SVOU…

Ty chceš-li změřit výš svou, vyzvědět,
že není života to vrcholem,
kam dospěl jsi i s dobrem svým i zlem,
že třeba odvážně jít dál a vpřed,
ty navštiv popraviště, společný též rov,
neb hřbitov postřílených, katů salvami,
velmocí novin prolhaných, jež vedly na hřbitov,
stran, zakupujících se zradami.
To není pouhé popraviště, není hrob,
neb u zdi smetiště, kde odpadky se tají.
To mrtví dávných revolučních dob
se zjevují ti, v tobě ožívají,
ti přikazuji bdít, lomcovat na kleci,
smlouvají v tobě za lidstvo tvé zápolení,
by přes vše ohavnosti zvrhlé, zvířecí,
až k bratrskému vytrvalo kuropění.

PÍSEŇ PRO NOVÁ SRDCE

Je dobra budovatelem,
kdo dělníkem, kdo člověkem,
jen vpřed-li jde a za světlem
v zápasu stálém, odvěkém.
Kdo lidství sije, dobro sklízí,
co lhalo zlem, je plevelím.
Buduje naše srdce ryzí.
Svět zdvihne si k svým nadějím.

Svět překonat jde, vydobýti,
kdo překoná jej, vpřed se hne.
A naposledy vítěziti
ten musí, blesk kdo ovládne.
Rudými blesky v srdci svém
zřít mnohou modlu skácenou,
toť pokroku hřmít kladivem,
kout duši znovuzrozenou.

PÍSEŇ O NEPOCHOPITELNÉM

Když smutný byl kraj vždy, stejný stále
s modrými kouři,
též nebezpečné se ti zachtělo dále
vírů a bouří,
v křik buřňáků, vítr kde říčí,
vpřed plachty fičí.

Tys pro tiché úsměvy lásky čisté
měl skoupá slova.
Leč krvácels z rány hrozné a jisté
a vraha vyhledals znova.
Tys vedl sám jeho ruku,
bys podstoupil novou muku.

A často těžko bylo ti žíti,
neb rada tak drahá, tak drahá.
Tak často zabils, co nejdražší ti,
a láskou jsi zanesl vraha.
A často omylem, jenž tě zlákal,
jsi hořce plakal.

K NÁVRATU

Veliké hnutí od moře k moři,
požáry starých světů za mnou hoří.
Dlouho jsem váhal, teď čas můj klíčí:
Co má mřít, revoluce ať zničí.
Obrátím kde koho ve všemíru,
vražď - nevražď, bij - nebij na svou víru.
Ruce i duše se v krvi brodí,
ale již nový z ní člověk se rodí.
Celý svět s plamennou pochodní
křížem jsem prošel v zmatku dní.
Něco mne volá již k domovu zpátky:
dítě, jež nechal jsem v náručí matky.
Domove, dítě, jak naleznu tě?
Čas mám teď o lidství přemýšlet krutě.
O drobném krbu a moci jeho,
souzvuku bytí vzájemného.
Sám že jsem vraždil, hrozno mi bylo.
Naučím dítě, by nevraždilo?

Zdechlinou cítíš věk už překonaný.
Leh' mezi skutečno a vysněné dnů hlad.
Tam u vysněné zítřka zlaté brány
bys lidi nových duší zřel již rád
a třeba deštěm střel, jak v zpěvu ptáků,
by rajských blížili se ku zázraku.

Než... dnešek o zítřek však bojující,
je krutý ve své vášni tvořivé.
Jen pravdou je: Že ruce pracující
si prostrou vlastní, prosté stoly své,
že družnost množství jako husté loubí
dá rukám sílu, hnízdo když si sroubí.

Však nemysli, že z vřavy každodenní
pláč uslyšíš už plakat poslední.
Zas budou kořistníci nově narození,
šlapané, smutné duše námezdní,
a mezi skutečnem a vysněným zas hoře
vylévat musíš,... moře, moře, moře...

PÍSEŇ Z HLUBOKOSTI

Jen stále boj, jen duší věčný boj,
ty lidská vůle, lidská sílo ty,
jen nikdy už se nesniž dravčí na výboj,
buď mírem, budujícím lepší životy.

Jen abych vybojoval boj, chci mír,
bych stavil krev, jež z ran mi uniká,
bych protivníka zdvih', jenž vrh' se pod rapír,
a nepromarnil čas, jenž divě uniká.

A chci-li lásku, vůli, práci dáti,
ušetřím životů a jejich svobody,
a mír-li stvořím, vím, že člověk vrátí
mi setby stonásobné úrody.

POHLED

V té dálce věčna, kam zrak můj vidí,
z mé touhy vidím rodit se lidi.
Ti bohatí budou jak za dávných byli časů,
že poznali prací jen lásku, smrt a krásu.
Svou upracovanou rukou uchvátí ženu zblízka,
ji nakrmí chlebem a napojí douškem z prameniska,
jak jiných tisíce přes svých bílých domků práh
si vyvádět budou děti k mořím a po horách,
neb uprostřed zvířat a pod stromy sadu, kde
ztlumen svit,
své děti naučí prohlédat a krásněji žít
a budou silní a krásní a palouk sytě zelený
je potěší více než argonautů rouna a prsteny.

MÍR NA ZEMI

Je země klidna, vhroužena v svůj mír,
jak bezpečí by velké vplulo ve vesmír
a okamžik všem příkaz kotvy dal,
i rozkoš vylodění v široširou dál.
A dohovorů, práce, lásky výměna,
dlouhého bydlení, kde města vklíněna
obchody drobnými se druží k vesnicím,
vsi pro města zrát dají žitům, pšenicím.
Vkotvené práce, jejíž zrá už plod,
my, jdoucí, slechli živý doprovod,
pak zřeli oslnivé slunce v obzor vplout,
probouzet, smrti zbavovat a pout,
kohouty kokrhat jsme z rána slyšeli,
ne výzvu bojovnou, leč aby vzbouzeli.
A vlny pod loďmi a kouře v nádraží,
nářadí ve dvorcích, narostlé před kůlnou,
hromady srovnaného chrástu k zápraží,
chalupy všecky se světnicí útulnou
i se zásobárnami v zemním sklepení,
kde voda čerstvá protéká a pramení,
to všecko důkaz mi, že dlouhé na časy
nastává mír a světlo se tmou zápasí.

S LIDMI JSI A V LIDECH BDÍŠ...

V práci zas, jsi neznaven,
všude jak bys dlel,
kde jde nový člověk, den
nově šel.

S lidmi jsi a v lidech bdíš,
ve věcech i snech,
v chodu strojů závodíš,
dnů jsi hlas i dech.

Všude srdce Evropy
ještě hovoří
o své ráně od kopí,
o hoři.

A ty bys chtěl odejmout
nářky hodině,
bratrsky již zasednout
v duchů hostině.

PÍSEŇ U KOLÉBKY

Zpívala matka nad kolébkou nejtišší
svou píseň zrání, jež srdce cítí.
Tak svěže voněla, jak ovocné stromy z léta,
jak louky, kde vysoká tráva a všecko zkvétá,
tak byla bohatá, jak léto nejvyšší
když zraje a svítí.

Tu plnost rozkoše cítila, přetížený jak sad,
jak vody rybami bystrými zaplněné,
neb v polích žito když nad hlavy počne povívat,
neb rudnout mák a modrat pole lněné,
tak s prsy nalitými mlékem, ztišena všecka
čekala na ruček pohyb a probuzení děcka.

Zda slyšeli jste to mlčení léta, kdy spící vzduch,
kdy sluncem žhnou mladé trávy a ratolesti,
vše plíží se po špičkách, jak spal by mladý Bůh,
a na tom spánku by spočívalo lidské štěstí,
hmyz tiše bzučí v stromech a nad vodou
si meze voní mařinkou a jahodou.

Tak mlčí matka nad kolébkou a znavena
jakousi umdlenou rozkoší schýlila ramena,
a zdá se, že také ve chvíli zdřimla si.
Viz, špičku nohy, ani se kolébky netkla již.
To jako když léta sen zrání a mdlobné krásy
nemůže unésti nesmírného štěstí tíž.

PRACUJÍCÍ MÍR

Tiché jsou pokojné dny
pracujícího míru.
Jeden jak druhý, je tesař tesající,
jeden jak druhý, je zedník na podezdívce,
jako nádeník pod tíhou poklesající.
Jeden jak druhý následuje tak důsledný:
nachází ztracenou víru.
Nad městem do mlh dýmá
rukama pracujícíma,
dmuchavkou Dělník tisíce ztajených sil,
z továren, dílen a domů,
jeho dech v sazích se zavěsil
do zakrnělých stromů.

Do nedohledna v kraji
zemí celou už lidé naslouchají
řeči práce: než bojovat,
tíže bude nám budovat,
ruce odvykají.
Země, když míru je dílnou,
miliony lidstva
mohou jen prací najíti
bratrské soužití,
lásku k životu silnou.

Vybojovat je slavné,
vybudovat však těžší,
železnou vůlí a nejsladší láskou,
jednomyslně než spojíš síly
po dnech, v nichž smyslů sta hřeší.

Práce je jako modlitba rukou.
Proto továrna na konci města
měla by býti prostorná modlitebnice,
která svolává
sirénou k družnému obřadu
vyvolené své, dobré lidi,
pracovníky a pracovnice.

Nemělo by tam býti místa
pro zoufalé a znechucené,
slunce by velkými okny mělo sypati kvítí.
Neměl by se tam šířit škleb Antikrista
zhrdající a štítící se
všech těch, kdož otroky se cítí.
Pracovníků srdce jsou křehká.
Šetrně by se nakládati s nimi mělo,
aby to duše nebolelo.

Jako hrozny se shlukují na sobě visíce,
jde jich tam řad, jdou sta, jdou tisíce.

Pokojným pořadem
vešli tam starci smrti blízcí,
matky, jež po desáté snad pochovávaly,
dívky, jež dosud co smrt je, nezvídaly,
muži, zranění mrzáci smrti úkladem,
zdraví chlapci, smějící se jí do očí.

A teď všech, slyšte, modlitba začíná,
kol a člunků, v člověku Bůh ji řídí.
Je to modlitba rukou, těžká, přetěžká,
za blaženství a pokoj všech ve světě lidí.
Továrna jako chrám bratrsky zvučí,
v ní se modlí
tisíce lidí rukama
pro život bližních, pro pohodlí,
aby tvůj stůl, tvá židle, tvé nádobí
dobrodinců řečí musilo rozmlouvat,
řečí těch, kdož se i ponížili,
abys měl svoje nejpotřebnější věci,
s kterými promlouvat musíš a jež jsou tvé
lásky svědci,
aby i nejchudší aspoň s neděle
něco svého cítili na těle,
košili pozorně tkanou a měký šat,
a aby též mrtví,
kteří svou chválu již nemohou říci jim rtoma,
v rakvích z čerstvého dřeva dobré práce,
v rubáších, jimi tkaných cítili se doma.

SMÍR

Je prázdno ještě v srdcích po těch všech,
kdož odešli v svět, aby umírali
loupežně postříleni, uvlečeni
církvemi, králi.

Tam v dálce u nezvěstných hřbitovů
žal matek, milenek se vrbou schvívá
a dosud truchle slzou, vzpomínkou
v nich dobolívá.

Než, přec zas láska teplá hnízda má,
tu nad kolébkou matka s písní v noci,
a nad pracovním stolem nové dílo
se vrství otci.

A z chalup, z polí, z dílen, továren
klid práce oddýchá, kam oko patří,
neb z měst i vsí se potkávají dnes
s pozdravem bratři.

Nepřátel děti sbratřují si svět
a vše, co nenávisti mluví slávou,
zarůsti dávají, jak hřbitovy
květy a trávou.

BÁSNÍK

Čím mohu být ti, mladý příteli?
Chceš stále nový hlas, ať v životě, ať v lásce,
ať v drobného dne každé částce;
své srdce dát chceš odevzdáním pokorným.
Host starý přec jen sevšední,
i šaty obnosí se v styku všedních dní,
a, možná, – častý zjev že je ti odporným.

Leč... pravý, dobrý básník nesestár'
svým vnitřním světlem, které zářívá
jak okno poslední kdy v noci svítívá,
když všecka zhasla už. Tenť dán mu
božský dar,
kdy všecka okna znenáhla se stmívala
jak mdlé již oči usínající,
by v jednom ještě lampa svítící
až do dne nezhasínala.

Ať v okně tom se umírá neb churaví
neb neumělým slohem dopis lásky skládá,
to člověk vždy v něm bdí, starosti u hlavy,
otázky odpověďmi doprovodí,
to čeká někoho neb z domu vyprovází,
to odříká se nebo od Boha cos žádá,
to svítí, čeká, čeká dosud na člověka,
jenž v bolesti se rodí.

NA ŠŤASTNOU CESTU

Svět, který ze svého vídám místa,
je křižovatkou tisíců tisíců cest.
Ti jedni se na cestu chystají, vydávají,
a druzí se navracejí zpět.
Těch jedněch odvážná touha čistá
se po větru, vlnách a věžích měst řídí:
zem jiného slunce a jiných hvězd,
zem jiných lidí
v semenech většího dobra
všem do duší zanášet.

Tak každým novým dnem
se vydávají na cesty roztoužení chodci
zlákáni životem, který se do snů jim dosud díval,
jak ve vodách odrážející se spěch, jenž míval
i pestrou rozmanitost ve dne a tajemství v noci
a odpočal karavanami umdleným polednem.

Nuž, šťastnou cestu za lepší život, rváči!
V před, nezastrašeni těmi, kdož nazpět kráčí,
kdož nechali svět již za sebou stát
jak součet bolestí a ztrát.

Což může dbát výbojné, mužné mládí,
když za pravdy, krásy chimerou pádí,
že zpět již jdou, trny rozedraní
a ranami pokrytí na údech všech i skráni

ti, apokalyptickými písmeny krvavých válek
jež poznamenal osud a vybičoval z dálek,
by vrátil jim – pokoj a klid,
neb aby jim vrátil domek a prostou ženu,
sad skrčených jabloní,
dal dítě jim, zástavu věčnosti, nejvyšší cenu
milosti boží, jež ke člověku se nakloní?

Což mohou dbát tichého lidského štěstí,
kdož na výboj vyšli a celý svět před sebou mají,
by výše ho mohli na svých bedrech vznésti?

II

OBZÍRAVÁ SAMOTA

TY PTÁŠ SE...

Ty ptáš se, zda smutno mi,
když často se neozve hlasem
mé vězení a zda to časem
mi srdce nezlomí.

Ne, ke mně se neznámé ruce
vždy vztahují s láskou a objímají mne prudce,
těch nejponíženějších, nejbídnějších,
když vyšli si pod stromy zkvetlých ratolestí,
když sváteční dny venku svítí
a na cesty sype jim luční kvítí
drobounké štěstí.

A pak... já zvykl již, dlouhé roky
jak hlasy řídnou a odcházejí kroky.

Jak často do mého vězení
spíš mrtví chodí než živí,
jak sedají u mne a hovoří
knih mluvou neb hrobů trávnou zelení,
že s nimi se poraduje srdce a stále se diví.

Též květiny náhle rozkvetou
z mých smyslů
a jako peň chrání mne a opletou.

A někdy lampy se rozsvítí šerem chvil.
To sál můj, kde ve sny pohřížen
jsem v hrdinství mužů a v křehkost žen,
a všecky je znám, vždyť jsem je snil,
a dívám se do zrcadel na ně, jich tvůrce blízký
a cítím je vonět květy a šumět vodotrysky.

VELKÁ TOUHA

Cítí vždy z rána prudce,
že ji dny zabily.
Že je zas zapomenuta,
jako kdes na okně
květina v puklém květináči.

Je jí třeba, aby ji zalily
milosrdné ruce.

Čekala den, dva, čekala týden, měsíce,
čekala roky.
Ví, že žije zázrakem a že jednu chvíli
uslyší kroky,
bude přec vysvobozena.

Stále žije.
Kdo ji vysvobodí?
Kdy?
Jednou uslyší,
kterak v pavučiny, jimiž čas ji opřádá,
zamží rosa z malé konévky, –
tedy přece!
Současně vydechne: vítej,
a vece:
s bohem! a pak radostí zemře
jako ti, kteří se nedočkavše
přece jen dočekali.

TÉ, JIŽ CHTĚL BYCH UTĚŠITI…

Sejdem se jednou, vím, a poznáme se
značkami lidí kdys téhož století.
Nevím, kdy bude to, za tisíce zda let,
nebo dříve, zda zabarvením v hlase,
nebo nějakým znamením, věčnem jež zaletí
daleko za hrob, za posmrtný svět.

Ale nám blaze zas bude,
jako před staletími kdysi,
jeden druhému když jsme ve slovu si stáli,
když jsme usedli pod stráně vřesem rudé,
pod velké sosny, s nichž jmelí visí,
a když jsme víno a chléb
v kruhu si rozdávali,
muži a veselé ženy,
pololežíce v trávě a usedajíce v dřep.

Čím se poznáme, nevím, z mušky bzukotu,
z bezradných ptačích vzlyků, ze cvrčků cvrkotu
poznáme-li se, nebo z květů plamínků,
z vůně modřínů nebo z šumotu trav,
nebo po vzrůstu nových lidí, znamínku,
anebo z prudké vášně, jíž naříká splav,
anebo z blesku a z bouře a z tichých lad,
z květiny, jež se rozvije,
aneb z prvního sněhu, jenž přinese chlad?

Ale že sejdeme se a poznáme se, vím
a že si povíme vše, co se dělo znamením,
hlasem neb zabarvením, zamáváním křídel
a že ve věcech starých rozptýleni,
z polyfonie harmonické, ze sta zřídel
uslyšíme se zase v jiné formě a dění.

PLACHÉ ZRAKY

Měsíc used' na vrcholi
kopce v osamělém poli.
A tak stříbrně se díval,
hájem bříz se hloubkou schvíval,
až to v oknech domků kvetlo,
z duchových jak světů světlo.

Stříbrnými svými zraky
na všech věcech utkvěl taky
svítě si jak po hřbitově,
na každém by našel rově
spící jakás zašlá jména,
ze lži k slávě vyvýšená.

Svítily až silou chladnou,
mlčelivou, přezáhadnou.
Ale vždy se odplížily,
tajemství by nezradily,
zrezavělé krve známky,
klíče nevpuštěné v zámky.

PÍSEŇ O KLAMNÉM PROCITNUTÍ

A vlažné větry vály,
co krýt měl zemi sníh,
by mrtví krásně spali
v nizounkých domcích svých.

Jak živým je ve vzpomínání,
tak mrtvým pod sněhem,
tkví bezpečný klid v skráni
tím věčným noclehem.

Zem bez peřiny bílé
jak mrtvá, nahá věc
vzbouzí se každé chvíle,
však nevzbudí se přec.

To zimy větry vlažné
lhou jasné myšlenky.
Víš? Kde je ptactvo tažné?
Květ první sněženky?

Nic nevoní tu ještě,
nic ještě nezkvěte,
ty nekonečné deště
nezrodí poupěte.

V dny slunovratu zima
se nezazelená:
Skrývaná láska jímá,
když bolí vězněna.

JITŘNÍ VŮNĚ

V těch jarních nocích u zahrad
šept slyšíš mnohých mrtvých vanout sem
i jejich vůně cítíš vlát
fialkou, bezem, narcisem.
A cítíš pozdní šero časné,
ráno se dní.
Měsíce srpek hasne,
i vidíš květy bezu poslední.

Jakýmsi snivým oparem
prořídly, zahořkly ty bezy.
Zcuchány, vykradeny,
mně připadaly jako ženy,
jichž srdce přes noc lehlo požárem.

A rozumíš-li, slyš...
Rodí se hlasy do noci,
jak dávno mrtví vstali by,
ti mrtví, země dosud otroci,
svých zvyků, lásky, záliby
a vraceli se, kolem šli
a mlčky zdravili tě, víš!

A jak by v lehkých náručích
si odnášeli květů vonný, bujný smích,
tak voněly ty záhony a keře.
Šept slyšet všeho, dokořán jsou dveře
i okna zotvírána; –
tys mrtvé potkal, – oslovili tebe z rána
z těch vůní záhonů a keřů bezových.

VÍTR, OBŘADNÍK HROBŮ

Bouří se vítr v stromech nad hřbitovem,
kaštany spadávají tupým úderem.
Stíny promenují a s nevyřčeným slovem
jakýmsi, odcházejí večerem.

Široká alej k městu dole se ztrácí
k zahradám, nad nimiž domků bělí se lesk.
Krajina celá šíří resignaci,
sežloutlých stromů a polí a rybníků stesk.

Větrové nad výšinou před hřbitovními kříži
křepkými, mladými kroky jak dupaly,
měsíc se díval hřbitova ozdobnou mříží
na rej kaštanů, jak se kutálí.

Šerý je večer, stíny se v rose máčí,
mrtvé lásky jak jmény by se volaly,
všecko, co nerozdalo se, nerozkvetlo, jak v pláči
naříkalo by blíž i v povzdálí.

Ale nejvíce ze všeho, zdá se až mluvit duší
čerstvě vykopaného hrobu kout.
První den... a už nic spáče nevyruší,
sychravo, vítr si zpívá... a spí ten bloud.

Vítr zpívá a nad novým hrobem smetá
podušky měnivé v listech kroužících.
Domácí přítel hrobů, jakoby léta
přicházel, tesknil v nářcích se soužících.

První den zvláště nad každým hrobem novým.
Zdá se, že více lká, když líbá prsť.
On je to, který hlasem přítelovým
promlouvá, na rakev házeje hlíny hrsť.

On je to, který řekne svojí řečí,
obřadným zpěvem, lkajícím sobě spíš,
uhádající lehce minulost něčí
ze včerejšího zdání i setkání, slyš!

Zdá se mi, že ty oči, co tu spaly,
včera se ještě smály bláznivě.
Že ty rty, co tu zamlkaly,
líbaly vášnivě.

Zdá se mi, že to srdce, dole spící
včera tu bilo ještě, chvělo se,
a že ty šaty hedvábné, šelestící
včera šustily v tanci na plese.

Tvrdě spi, sladce spi, věčně spáti je krásné,
věčně spáti je vlastně věčně být.
Zpívám si, obřadník, nad vším, co hasne,
zapomenutím jdu rovy velebit.

Zapomeň, zapomeň na vše, co bolívalo,
na radost všecku, hřející prchavým snem.
Na štěstí, které tě kol krku objímalo,
políbilo a zažhnulo na rtu tvém.

Kdož ví, co čeká tě setkání dobrodružných
absolutnem a věčnem, než prach tvůj se rozletí,
kolik zas prach tvůj rozdá polibků dlužných,
pod jakým sluncem a v kterém století?

CHVÍLE K NOCI

Tolik je klidu, den hasne
navečer pod nebesy,
na stromy, na chatrče
dlouhé stíny se věsí,
na postavy v poli.
Lukami a lesy
z trav a šišek borových
chladný, čerstvý podzim dých'.

Nade mnou večera chvíle
jako bytost se sklání
s tmavými, hustými vlasy.
Kmitnou v nich jiskry hvězd
podivné, záhadné krásy.
V okamžik soumraku srdce mé
plno díků a odevzdání,
plno úzkostné starosti o vše, o vše,
co mi nejdražší jest.

TICHO KLESÁ ...

Ticho klesá s větví stromů
do trav, květů, noc se tmí.
Světla zlátnou v oknech domů.
Spat jdou velcí za dětmi.

Kolébavku bzučí máti
zpola usínavý hlas.
Na stěně zříš rozplétati
mdlobnou rukou dlouhý vlas.

Všichni prací dne tu klesli,
spánkem sžati ve chvíli.
Na ves v stráni, v hračky jeslí
jenom hvězdy svítily.

PÍSEŇ VÝSTRAHY

Když chléb je na stole i v srdci tvém
a žena když tě miluje i druh,
když v děcku tvém v den každý voní zem,
díš, svět že v tobě tvoří světlý bůh.

Leč vždycky není tak. Tu silný být
je úděl tvůj, když srdce, křehká věc
je oblouzeno, mlčí bůh a cit
ti k pomstě pobuřuje očistec.

Chce vraždit v tobě jakás příšera
v svém krvavém a pyšném obleku.
Jeť v každém srdci špalek, sekera
a kat též bydlí v každém člověku.

USÍNÁ VEČER

Před mým zrakem a sluchem
uléhá večer vždy v trávy
tóny, hlasem a ruchem.
Usíná od chvíle k chvíli
všecko, co žitím se tráví,
všecko, co sežnou srpy,
drobné všecko, co pláče
a co jak já trpí,
vítáš a loučíš se,
život křtí a smrt číhá!
Tisíce životů
vidíš na kousku země,
tisíc zámlk je stíhá.
Bratrství v radosti,
v utrpení a zmaru
hlásí se ve mně.
Všecko ztišeno již
slunce po západu,
v příbytcích, pod kameny,
v děrách, v brlohů chladu,
pod břehy, pod kořeny,
pod svinutými listy.
Jen když se pro něco žilo,
den je dobrý i jistý.
Od příbytku lidí
k úkrytům zvěře a hmyzu
milosrdenství dráhy

táhnou se neporušeny,
zemní voní vláhy,
zpívat slyšíš mízu.
Lidský svůj osud
ke všem spínáš, vše zdravíš.
Nebuduješ pro sebe,
ale pro všecky stavíš.
Předejdeš vše, co vraždí
i co z vražd se rodí.
Poselství milosrdenství
po všech cestách ti chodí.

NEBLAHÝ POSEL

Nerad klepu v noci na okenní sklo,
když spí všichni šťastný sen.
Nerad říkám, když se zastesklo,
pocit šerý, smutný ten.
Dnes jsem dítěti měl říci smutnou zvěst,
ale podal jsem mu květnou ratolest.

Jak se zasmálo, já smál se s ním,
dosud neví o smrti své maminky.
Vedl jsem je k lesu, slunce plamínky
dohořely v stromech, na stádech.
Ach, můj bože, tolik žalu nesnesu,
usedněm si v trávu, měkký mech.
Nerad klepu v noci na okenní sklo,
strašné sklo je ve svém otřesu.

Máš mne rádo, dítě? Zavýsklo.
V tom však všecko jasně tušilo
a tak strašně, strašně zaplakalo.
Prudce na mou hruď se přimýkalo,
srdce umíráčkem bušilo ...
Smutný mechu! Tvrdá skálo! skálo!

PODZIMNÍ NOC

Dne odlesk hasne v těžkém temnu po západu,
pak noc jde propastná a bez hvězd mrazivá,
ta, jež se podzimní a bouřnou nazývá,
když stromy holé, bez hnízd, vpředu tma a vzadu.

Vichřice třese vším a pláče Meluzina,
krov praská, okna řinčí bolestnícím sklem
a sychravý chlad straší v zdivu odprýsklém,
drkotá zuby odloučenost siná.

Snad navštíví mne kdos? Snad autor dávné ráže
mne sveze v dostavníku dobrodružství,
snad spánek předčasný mé smysly v lůžku sváže
snem dětství mého, jinošství a mužství,
neb osvobodím noc a promyslím dny o přerodu
a o zkvétání země v touhách svého rodu?

NÁPADY

Rád bych tu jizbu vystavěl,
s dětskými hračkami dětství mého.
Několik odřených, ztrnule hledících panáků,
dřevěných, strakatých zvířat zraku vypuleného,
několik hrčících, malovaných vozíčků
na nakloněných kolejích,
které vždy spadnou schválně, abys je zdvih',
abys je spouštěl znovu, Toníčku.

Rád bych tu knejpu studentskou, rád,
zakouřenou zas vystavěl,
na nás kde Evropy první pocit paď',
že jsme svobodní, když z nás každý šel
poprvé s podroušenou hlavou, zbožně by pěl
pod okny dívky své při kytaře.

Rád bych pustil se do vřavy,
kde bych naslouchal
Městu, jak bouří se proti bezpráví,
nebo jak něžné je a jak pohostí
růžemi tebe a pochody těl a slavností,
nebo za večerů jak akáty, bezy oddýchá
a šumem kroků a vody rozpráví.

GROTESKA

Na louce u lesa ocún vaď,
z trav a třeslic šustil chlad.
Žádná z nahých, jež tančily tu žen,
nezjevila se v mlžný bílý den.

S šedivou, dlouhou bradou pidimuž
visí tu s mechů jedle mrtvý už.
Oběšen docela, vítr mu houpá ramínkem.
Zardoušen visí ženských vlasů pramínkem.

Led jej obalí rakví skleněnou, průhlednou.
Možná že paprsky jara obživne pojednou.
Bude se po žínce, jež ho oběsila, ptát.
A co led bude tát, žínka se bude smát.

ÚZKÁ ULICE

Pod sněhem domy studily.
Slabounký kouř vlál nad bělostí,
lepkavá, žlutá mlha
byly dne mlčenliví hosti.

S bludnými světly oken v směsi
jako k obřadu smutečnímu
do ulice usedly si.

Je tak jak rakev úzká.
Smutní hosté,
hlídáte ji a tím smutek roste,
za nás proste!

Když je sta těch úzkých ulic
beze stromu,
bez oblohy, bez rozhledu,
sta tu rakví úzkých leží
pod stem křížů, hrotů, věží.

Denně její vzhled když stíháš,
zdá se ti, s tou těžkou rakví
nehneš, jen ji stále zdvíháš.

Jen v své zlaté melodii
slunce v záři odnáší ji.

ROZSVÍCENÉ JEDLI

Čí v jedli zelené se chví to srdce as,
z těch stříbrných světel ticha,
jež plují temnou zelení jak lodi a jichž jas
tak pohasínavě vzdychá?

V tom každém světle dobrý anděl převáží
se z tajnotajných dálí...
Všichni se tlačí, horlivě si překáží,
plamínky Jeho chválí...

Ježíši, jedli tu mé lásky obtížil hlad,
v triumfu zatajeném...
Má duše poslouchá, chce dnes jen rozdávat,
tvým přesvatým jménem...

VYJÍŽĎKA

Rád po čase město zrak vidí
v opuštěnosti své.
Ty ulice hltá, shon lidí,
to slunce zlatorzivé.

Před' podzim slunně mživý
svou zlatohnědou tkáň.
V ní pohádkou se diví
chrámová, zelená báň.

Jak tlukot srdce tiše
šum z hloubky města zněl.
A z té, kde slouchāš, výše,
pokojný rytmus měl.

Chodníky, domy, brána
mne znaly zas, prozřely.
A hradní slunečná strana
vzkřikla: živ, příteli?

PÍSEŇ

Proč jsi se bála mých skoupých slov,
vidím je bolet z tvých mlčících zraků.
Nechtěl jsem krutý být, líto mi
před zimou zpožděných ptáků.

Nebyla broušena pro srdce tvé,
nechtěla z jedu být slovy.
Mučitel zví to, až vidí-li krev
z rány mučedníkovy.

III

NÁVRATY

NAD ZASTÁVKAMI ŽIVOTA

Ohlédneš-li se, ze zastávek co života zbývá?
Znovu se objeví ti, už nic je nezakrývá.
Větrný domov co mluví, vody a lesy?
Ztracené městečko, dětství kde prožívals kdesi?
Chlapectví co ti poví, kde vysoká věž jak stvol
z města ční, s branou a s obří, ponurou budovou
škol?
A co tvá láska první v břízách nad potokem,
se srním, plachým, čistým, zklamaným žaluje
okem?
V tom tě již shltla vřava města, kde člověk se
ztrácí
s lidstvem a s veškerenstvem, by spjal se navždy
prací,
Manželství naráz šíleným vírem pohltí tě,
ztroskotáš, osud zvlášť zachránil tebe i ji i dítě.
Cítíš klid ze zbytku života. Obloha mrazivě čistá.
Bezpečný jsi a zrakem ta vyhledáváš místa.
Rád jsi a jasno ti všecko a smířen je tvůj zrak.
Děkovat můžeš a ohlédnout se jak na zázrak.
Na sklizených lukách pasou se klidná tvá stáda,
žloutnou tvé duby. Teď babí léto ať padá.

Bál jsem se, léta co plynou,
každého návratu
v místa, kde volala matka,
hovořil otec,
a kde se dorozumíš
s upracovanými starci.

Bál jsem se
vidět proměnu všeho
mezi lidmi a dobou,
sterými rakvemi vyměřenou,
vyroubenou kolébkami
bez zastavení.

Možná, že řeknou:
Zavoláme ti někoho
z posledních pamětníků.

Poznám je,
budu obdarován
ještě oslovením udiveným
druhů a družek ze školy;
starci to, stařeny
poznají starce.

A tu uzřím div,
obdarován
věrnou podobou
dávných všech věcí,
z dávných zašlých časů.
Domky, střechy, stromy a kouty,
lomenice, vyspravené díry,
drobná okénka,
poznám všecko
na svém místě.

Rybníky a sady,
cesty, pěšiny a aleje,
lesy a terasy polí,
kouřící se dálku,
kopčitou a zimavou
s ptáky stěhovavými.

Ale i děti poznávám:
hrají si naší hrou,
naší písní zpívají.
Věrná podoba všeho,
co bylo kdysi,
činí mne bezpečnějším,
cítím se zas mlád.

Žádné vrásky věcí,
jak jsem myslil,
žádná prosící staroba
se sepjatýma rukama,

jako vytesaná podoba
na omšeném hrobě
dávného mládí,
deštěm smytá slova.

Semena Bohem chráněná
vždy vzklíčí znovu
a mládím mluví.

RODNÁ PÍSEŇ

Naplněn láskou je tvůj úděl lidský,
nedosažitelná jsou však lidská nebesa.
Bratrství hranic nemá, ale vždycky
jazyk národa končí ve vsi u lesa.
Stojíš tam před rodným domem, jabloň v květu,
na housle, zrobené v rodném lese, vášnivě lkáš…
Zpívají housle řečí tvou celému světu,
staletý osud i zítřejší úděl náš.

PRVNÍ POHLEDY

Objímám pohledy modřínovou alej,
jíž se vracívám do drahého, zamilovaného místa,
že voníc spojuje s bílou vsí les,
že nahlíží až do oken
hladíc větvemi květiny a dívčí obličeje.

Zdravím hubené, staré, sedřené koně
s boláky na těle,
když táhnou dříví lesní cestou
a z dáli slyším je přece zařehtat
v prvním jarním slunci.

Plže lesknoucího se po dešti pozdravuji,
po vápené skále lezoucího
od rána téměř do večera,
když urazil nesmírnou vzdálenost
poutě svojí dráhy.

Miluji vzkřik dětí vstříc mi skotačících,
ty ozvěny rodičů, jich veselosti, jich trudu,
jich práce a zbožnosti,
jich bezbožecké krutosti,
těch zázračných drobných odlitků duší a těl,
krásnějších již, dokonalejších nositelů
životů i smrtí.

Nade vše miluji však nalezence rodného kraje
rozechvívaje se tajemstvím jich, tak četných,
tak odstrčených,
protože vyvržených ze ztroskotaných vraků.
Nejtemnější s největším se v nich objímá,
ukryto dřímá v duši drobných a prostých dětí,
něco, co stále brousí křivák na tebe,
něco, co zpívá a touží do neznáma neb vysoko,
ze sebe, nad tebe, za ves,
k daleku, k věčnému, k mateřskému,
k božskému, co mluví jim beze slov z očí.

VYZVÁNÍ K HUDBĚ

Ten intimní svět zahraj na klavíru,
mi známý z dětských let: kraj oddychuje v míru.
V něm všecky stezky znám i každou mez,
keř každý znám a strom, jímž hučí les,
chalupu každou stokrát zřím a temné smrky
vlát větrem, cikánit se děti, nahé krky
jich sluncem černat zřím a slyším skřehot vran.

Věc každou denně vídám se všech stran.
Měl spočtena jsem okna, komíny a střechy
i sklepů prohlubně, lavičky pod ořechy,
studánky celé vsi, luk prameniska čistá,
i v prvním jarním větru ke hrám oschlá místa.
Já spočteny měl všecky schůdky, kapliček
i domů vzdálenost a věžiček.

Leč nejpozději naučil jsem se znát lidi.
Ty hloubky z povrchů, jež každý den zrak vidí
mne mýlily, neb cítil jsem, jak mění
se duše v nepostihnutelný stesk i v rozzáření.
Je od milovaných všech věcí cesta k lidu
tak dlouhá, než jej poznáš, jeho radost, bídu.
Dřív lidí nepoznáš, jen všecky jeho věci
když v tobě radostní i krvácí, dnů svědci.

Nuž, zahraj na klavíru, nad háji a luhy
ten pod slunečným deštěm oblouk stkvělé duhy,
když létem všecky věci jasnovidně vzhoří
a jizeb životem jak z dávna zahovoří...

PŘIVÍTÁNÍ

V létě mne zavolá trávník u lesa,
který zlatými penízy slunce zaplesá,
ptáci mi zazpívají svůj věčně nový zpěv,
jiný než v městě slýchá
sluch můj, kde jakoby orchestrionu řev
ulice zraněna hluky vydávala,
jakoby z vozíku ubožák invalida
ztrnulou slepotou zamířil ze zraků,
vystrojená kde promenovala bída,
bel canto orchestrionu, kde hlučně, plavno
huhňal a chrčel jak někdo, kdo pozbyl nosu dávno
příšernou nemocí vojáků.

V létě mne zavolají pole a zahrady,
lesy a rybníky, vlnité kopce do rady.
Budou mi chalupy z dálky kývat,
bytostí živou mne pozve ves,
bude se na mne dívat
očima sedmikrás tichá mez,
štíhlýma rukama bříz
ke mně dosáhne háj a zmdlívat
budu ve stínu světelném jako kdys,
naslouchat budu vlhce chladnému mechu,
ztracené samotě věcí všech,
trav a vod, křů a stromů,
zčeřené stálým vanutím dechu.

Nejdražší bytosti poznovu ožijí
v barvách, stínech a vůních.
V leknínech bílých, jež ovijí
vodu v černých tůních,
v plachém postání laní
na oslnivé trávě
mihnou se myšlenky čekané plavě,
větřící, jak je ševel zraní.

V létě samoty v lese a stinnou oboru
požádám s ptáky a travami, se stromy k hovoru.

PLNOST LÉTA

Co žita metala již, mlžilo se v nich
lehounce, zlatě, zdála se též zlátnout ves,
tu luka byla jeden květ a vodních stružek smích,
hus pasáci zasedli každou nespasenou mez
a křiky po stráních a praskot bičů dozníval,
až večer bylo plno hvězd a zvonek zaklinkal.

Tu někde na sadu se sešli v teplé noci té
tak rozhaleni, sedli do skupiny, tmou již oblité,
sousedi, sousedky a mládež křepčíc kolem
senných kup
zpívala, na časy se blýskalo, že ze zvonice
se leskl kříž, co mnozí ještě klábosíce
již usínali, ztráceli se zvolna do chalup.

Jak lázeň potok dýchal teplo ze traviny
a raci lezli hloupou vášní v hrachoviny,
byl čas, kdy kolem pole řepného se musíš krást,
vytrhneš řípu nevzrostlou, i kousneš do ní – slast!
Tak, jak jsi chodil bos, když hvězdy proměňavy
stříbřily v rosné konce posekané trávy.

V košili často servané, kalhoty s jednou šlí
a bez čepice kolem osyk do rybníka
jsme vzdor zákazu potmě vykoupat se šli
a nebáli se hastrmana, tajtrlíka,
ač mluvili jsme o něm, a když mlasklo cos
kdes v chobotu, my hrdinsky jsme zdvíhali svůj
nos.

Když za výpravou zlákán byls, jež do lesů
šla v noci hledat vepřů zloděje a krav,
cikány Růžičky, cikánky černě lesklých pačesů,
když ploužit krok jsi slech', klest praskat za
výprav
a houkat sovu kdes a kapli Jana Křtitele
se bělat na kopci s tím tichem jako v kostele.

V ty dny a noci paren vše se potem slívá,
a nedozrálé ovoce tvou první láskou bývá,
i bázeň před zraky, zmračené v přísné řasy,
když páně učitelův hněv překypí pěnící,
co vymlouvající se selhávají hlasy
plačících dětí v nízké školní světnici.

To dokvétají žita, barvy hoří květin všech,
přepestrých květin, dětí hry jsou nejbujnější,
sad, pole, zahrady a les má silný dech
a za růžemi, stromy plno tajných skrejší
má léto blažené, a dnů a noci hra
již tuší plnost svou a k vážnosti žní zrá.

DĚTI

Kdesi tam na jihu v Podlesí
vadnuly nemocné jedle v horkém parnu
pod bezmračnými nebesy.

Šuměly tiše, jen závan když větru se zdvih',
zahouklo horou v těžkém, mrtvolném pádu,
v jejích vršcích schnul a zachvíval se a vzdych
z dálky ten po kopcích úzkostný, zanášený stén
padajících bratří jedlí.
Smutněji bylo ještě slunce po západu,
tmít se začínalo a záhy umřel den.

A tu z houštiny sršatí dřevorubci
kolem šli domů, na kámen ztvrdlí a na dřevo zhnědlí,
jen těžce, podklesavě šli
v šeřící se podvečer.

Hadrníčkové špinaví, nazí zpola
křepčili kolem nich koldokola,
drobounké děti jich synů a jich dcer.

Dřevorubci staří, shrbení, zvetšelí,
do sta let málo se scházet jim zdálo,
ale šli přece rádi, ne smutni, ne veselí,
klubko drobných dětí je provázelo.

S ramen jim od šíjí visely, s náručí
vedle seker a dlouhých tyčí a háků,
běžely před nimi, vzadu se ztrácely
vnoučata, děti cupitající.
Urodilo se jich jako máku.
Bylo jich stále víc a víc.

Houby a jahody, maliny s jetýlky,
březové píšťalky, z trávy bublavé dudy
voněly z nich a přesličky, šťovíky,
bříška měly jak sudy,
oči jim hořely světýlky,
v tlustých tvářích měly dolíky
a tak se zdálo, že sýc je jejich strýc.

Později často, když jsem více
všim' si utrápené líce
mnohých sestaraných lidí,
v malých kobkách, dny a roky,
kde zrak trpět, stárnout vidí,
a kam nezabloudí skoky
dítěte a jeho smíchy,
vzpomněl jsem si na den tichý,
kolem dřevorubců děti
když jsem viděl dováděti.
Potom, když jsem v městě vídal
smutný něčí osud lidský
a jak síly zápas jídal,
jásot dětí slech jsem vždycky.

Zřel jsem obličeje v roušky tónu bílém
a jak slonovou kost shnědlé nad svým dílem,
zřel jsem upírat se v dálky smutné oči,
sluch jsem bystřit cítil někoho, kdo čeká,
zavřenou síň zřel, kam dítě sotva vkročí,
kde se stárne jen, a kde se člověk leká,
Munkáče a Špilberku a Kartouz hrůzy
cítil jsem jak poušť a v písku chůzi,
obličeje na kost zšedlé, odloučením
zpráhlá srdce, osamělá umučením.
Ani zatikání slůvka z dětských retů,
ani zdání, křídlo že se zdvihne k letu!

MĚSTEČKO

Drobné město, ztracené v hluboké ústraní
za dubovými lesíky
bílými domky se rozběhlo po stráni,
okénky drobného blahobytu,
pestrými květy jež kypěly.

Chodci zmoření
klamy života, našli tu prostá stvoření.
Dívčí postavy, které přes noc vyspěly,
ženy, jichž ctí bylo každým rokem rodit,
muže, jichž ruka se rozbíhá stále a vrací,
aby rod četný živila
počestnou, drobnou i zdobnou prací.
Milenci bloudící
v dubovém lese kol hlohů přes můstek,
když si tu věrnost slíbili,
jako jich rodiče stárnoucí,
první si dali polibek
v máji měsíci.

Kořeny vrostli tak do města.
Domky jak bílé zdědili,
kroky těžkými, zdlouhavými
dohánějíce civilisaci,
řemesly výkonů drobných a levných,
usedlých pýchou v sídlech pevných,

v sousedském hovoru sdružovali se po práci,
o svátcích příliš slavní a hluční
písně si rodného kraje pěli,
stárli, čtli dopisy z dalekých zemí,
kroniky válek a nálady revoluční
z druhé ruky si vyprávěli.

PANNA

Dosud jí bylo jako dítěti v trávě,
kteté se honí za motýly.
Dosud bylo jí jako paprsku hravě,
nestará se, kam padne, kam cílí,
jen když vyzlatí
komukoli rok, den neb chvíli.
Dlouho se nezdařilo sudičkám
muže ji v ústrety vyslati.
Co jich tu žilo,
co jich tu přešlo po té cestě,
co jich tu snilo o nevěstě,
kolik jen o ní jich hovořilo
nikdo jí nebyl usouzen.

Kolem šli do práce, den co den
silní a zdraví, dobří a hluční,
krásní tu bezstarostně šli,
nebo s nástroji položenými na ramenech,
po cestě zkvetlé, slunné, luční,
očima propalujíce ten hořící květ,
nad nějž krásnější květy nevzešly
mocněj a kouzelněji,
ve stu sladkých ji hledali jménech,
ale nerostl pro ně její,
pro ni zas jejich nerostl svět.

Sta jich přešlo do jar a zim,
v srdci nic nezkvetlo, nic se neozvalo,
daleko bylo k nim,
srdce její ještě jak pod ledem spalo.
Ale až jediný on,
bloudící nejdále zašel,
přiblížil se a našel
k jejímu srdci klíč,
otevřelo se srdce to: sasanky z něho a petrklíč
zavoněly a jakoby rozhoupal zvon,
na nějž se zavěsil tíhou a silou,
jediný, jediný on,
zulíbal ji a učinil ji svou milou.

Poprvé uslyšela, jak srdce jí zpívá
vzbuzeným hlasem slavíka klokotajícím,
růže jí rostou jako bolestná rána živá
v tajemné hloubi,
a že vše němé dříve, je mluvícím,
ruce že něčí se zklenuly nad ní, ochranné loubí.

HOSPODA V LESE

Den lesům temnost dal a modro dálce,
klid polím v neděli
a jiskřit dal se sluncem každé skalce,
vod stříbřit pocely.

Alejí ovoce a sosen šišky svítí,
žen pestrý hoří šat
a na jich prsou zvadající kvítí
jen jeden má vždy rád.

Ozvěny v stráních sobě oznamují
bez konce průvody,
tam u bříz bělokorých dívky přeskakují
kameny přes brody.

Tu k pouti s praporci a s procesími
jdou kněži veselí,
družičky s Pannou Marií jsou s nimi
za bílých nedělí.

I mladí hoši selští, ramenatí,
z kabátů svlečeni,
jdou chladem kaštanů a počnou notovati
píseň o loučení.

Pentlemi pěšiny a cesty vedou bílé
k hospodě u lesa,
a tam je vřava, ruch a tance a ty chvíle,
kdy srdce zaplesá.

A zbožní ať neb bezbožní se cítí,
k noci se nevrátí,
jim kol hospody u lesa je jíti
a tady zůstati.

Neb křičí hospoda tou rudou střechou
blíž bílé silnice
i hudbou hlučnou plechů mnohodechou,
řinčejí sklenice.

Tam s bryček, kočárů seskákal křepce dolů
venkovských panstev květ
a usadil se nad bohatství stolů
a hlučel, pil a jeď.

Tu velké duby jsou a větví baldachýny
prostřeny nad sadem,
čepice pěny v sklenicích má stíny
mrazící prochladem.

Tu žebrák s Pannou parádní a sešlou
ti cinkne u hlavy,
ty dáš mu peníz, dávnou modlitbou a přešlou
tě vřeště pozdraví.

Leč ten, kdo chmury zná, jež všade visí,
kdo chválí přešlý svět,
dí, hospoda prý není již, jak kdysi
z bouřlivých, dávných let.

Též nevím sám, zda pod modříny v lese
tu svou, tu líbeznou
bych našel dnes a hlasem, jenž se třese,
s tou mluvil princeznou.

TULÁKOVO ZÁTIŠÍ

Tmou vítr křídly netopýrů bije
a piští mezi kmeny borovic.
Kdo vyšel z lesa, noc mu ztmavla víc
a liják studenější jen se lije.
A les když za ním již a vítr vzpírá se
a tančí, hýká v otevřené pláni,
tu ves by nepostřehl dýchat ani,
svit krčmy kdyby nevzkřik' v nečase,
vstup omšený, kde za sklem čas už stírá
zátiší lahví, uzenic a sýra
a teplý kdyby nevřel punč, pár tuláků
jej nevítalo v kouře oblaku.

CIKÁNSKÁ VES

Ten kout má pověst, ztracená to ves.
Toť romantika v konci krajů kdes.
Chalupy, poloprázdná obydlí,
v nichž nikdo nevytrvá, nebydlí.
Kočovný národ přijde, odchází,
zříš koně, vozy, kotle na hrázi.

Cikány černé, pestře hadry plát
jich žen, puch od ptáků je, od zvířat,
tu kolotoč, tu panorámy vůz,
tu od mrtvolných figur chlad a Mus.
Jeť cháska dobrodružná, tulácká
a dětí kupa s nimi skotácká.

Vždy mezi vozy děti cikání,
neb s kočkou, psem se válí po stráni.
Lenoši, opilci a kramáři,
zloději, žebráci a svrabaři
tu často všecko své si vymění,
buď sňatkem divokým, návratem z vězení.

Tu pod vesmírnou noční oblohou
uslyšíš houslí duši ubohou,
řvát orkestrion, cymbál tepat víc,
žhnout uzříš oči dětských tanečnic
a ruce křížiti se nad šály,
jak paličky divočej klepaly . . .

Leč nejčastěj' je ticho, v chalupy
zapadlý kraj ten smutek nakupí,
neb pod holými vrchy potok mdlý
se plouží vyschlý, v zem jak propadlý,
a tichem, jak když prst dáš na ústa,
vrbami potok celý zarůstá.
Ó vrby! k nesmírnému žalu zakleté!
Ten divný smutek věcí zbásněte.

ÚTĚK Z TICHA

Pták u vrb teskných v tichu vod
umlknul nenápadně.

Večer se k vodě nachýlil,
vtělil se ve vod doprovod
a v celé nebe zrcadlené,
že vykotlané kořeny
se zdály mlčenlivé na dně,
jak kosti dávno vybělené.

Ten večer tolik smutný byl,
vrbami promluvil.
Když vrby mluví k někomu,
jsou nejtesknější ze stromů.

Ten večer tolik smutný byl,
ba zdálo se,
že větvemi vrb zalomil
jak ruce marně vztažené
po všem, co smrti vzdalo se.

Já, živí, toužím objat vás
a přidružit se ve váš hlas.
Já toužím lidi potkat kdes
u žitných polí nejraděj.
Mám předtuchu v svém srdci dnes.

Kde voní lesem, jahodami,
mně bude přec jen nejlehčej'.
Chci v kole zřít se, držet dětské ruce,
chci srdce slyšet bíti prudce,
ves výskat veselými hrami
a po smutku zřít divý tančit rej.

ŽEBRÁCKÉ CHATRČE

To pyšná byla ves a starodávná,
bílými statky v bujných stromů zeleni
se honosívala,
když zlátla žita, doba sklizní slavná,
ovoce brunátněla, zráním zpívala
až k jeseni.
Jen pod vrškem, tam, kde se potácí
pár chalup jako žebráci,
tam jedině
tíživé smutno bylo jako o pouti
kdes pod schody, kde dlaně zdvižené
žebráci, žebračky, své děti na klíně
škemrají v sedě, nemohou se pohnouti.

Tak chalupy se rozpadávající
se zdály večer dívat ku měsíci,
jak pod centovým křížem bídy snížené.
A, malomocné podál rozpadávají se
vteřiny, dny a roky,
tak sedí skrčené
chalupy nad rybníkem, lebky lysé
a paty uhnívající, své údy, boky
v jich vlny modrozelené
si noří a je smývají.

Jak mizí a jak pustnou v stálém pokrčení,
ruch dne se vyhne povzdálí,
co deštěm zjizvené, za větrů zpívají,
jak žebráci by úpěnlivě volali,
příšernou malomocí poznačeni.

SLEPEC

Byl stařec – slepec. Páchnul vyschlým senem,
zakyslou chutí chlebů, z mošny jež se zvedla...
Ves celou znal. Jí nezřel v oku skleném.
Hůl tápavá tuláka, jasnovidce vedla,
hmat nadlidský a sluch, jímž od zrození
svět chápal, zem i prostor. Denně tak se šinul,
vše chutnal, co mu bylo sudbou každodenní.
Den každý minul k předešlým a zhynul.

Dle čichu každou jizbu znal. V nich blízkost ženy
mladé a bujné, s ňadry mlékem nalitými,
když děcko kojila. To tulák překvapený
znal, v mládí mlsně když tisk' ňadro prsty svými.
Po vůni petrklíčů, muškátů a růží,
po drsných hlasech hospodářů, děvic smíchu,
po potu znojném těl, jímž unavení muži
od práce odpočívají kdes v stinném tichu.

Vše mluvilo mu v smysly vnitřní jasnou řečí,
jíž naučil jej odštěpek té těsné země
zdmi zastavený, stupínky a skrytou něčí
neznámou mocí, jíž se podivoval němě,
příkopy, ploty, budkami psů, pastmi
a jámami a hlavně stromů a křů taji,
jež kůrou svou a holými jež částmi
jsou známy mu, i v květ když zakvítají...

Jej chlévů zápach, crkot mléka přímo vodil,
zrn žitných vůně, schnoucích na hromadách,
okovů skřipot studničních, jenž plodil
v útrobách prudkou žízeň. Stádo v řadách,
jež míjí kolem s pastuchou, mu vnuká
si o sousedech promluvit, jich ženách,
a v senoseči k němu mluví luka
o hojných doušků nadýchnutých pěnách...

A muziku-li slyší, hůl, ta šílí,
jak blázen tápá v před, však o stupínek
ni o strom, o balvan se neomýlí.
Hle, slepec dostavil se. Z rozmarýnek
mu vetkli, z pentlí trs, jej pohostili.
On v koutě slyší vřavu, tanec, zpěvy,
a prsty, jež se touhy nezhostily,
jak namátkou když sáhnou na zjev děví...

A pohřeb je-li, ví, kdo zemřel. V duši
skryt jeho obraz. Prozpěvuje, bručí
v trub dvojný hlas, jenž zryvně zaleh' v uši,
s průvodem k hřbitovu alejí kráčí.
A potom sám zas podél starých stromů,
kaštanů, za šera — toť hrdost jeho —
jde hlubokou, točitou cestou domů,
nevida hvězd ni světla měsíčného...

Jen časem, když jej špiní hmyz, jej svlíknou
dvě scvrklé babky, družky z květu mládí,
jej do koryta kamenného vhodí, stříknou
naň sprchu, nůžky vezmou, v houni řádí
věnčité po lebce, ve vousu táhlém,
mu hřebelcují po uvadlém těle...
On sténá: dík. A v jeho žití sprahlém
ten sváteční den zjevení je celé.

ROZHLED POD KVETOUCÍ LÍPOU

Již zpívá bzukotem včel svou píseň sváteční
kvetoucí lípa, jež nad střechu narudlou vysoko ční
a voní prvními vlnami rozžhaveného vzduchu,
když ráno je v plném lesku a věcí klid hovoří
k sluchu.
Zas obloha bez mráčku až modře bezcitná
jak bez oasy a bez karavany poušť blankytná
a parno z rána roste a k poledni je žhnoucí,
jak věčný kovář by koupal světy ve výhni vroucí.

Jen starého pasáka plavých a strakatých krav, jež tu
jdou,
zní pobízivý hlas, hej, hej, hej, hou, hou, hou,
a je to jak dobromyslný rozhovor k zvířatům,
jež pokojně z koryta pijí a vyjdou pak ke vratům
a velkými zraky se dívají na cestu v houpavé stíny,
jíž každodenně se ubírají k lesům a na pastviny.
V mlčících polích zrající obilí chleby již voní
a slunce vše oslnilo, až oči ruka cloní,
daleké město svítí i vsi, vše jak ztrnulo v tichu,
jsou zjasněné temné zřít lesy, jak blížil by se sbor
mnichů.
A silnicí na dohled, život se klikatí stále jak had,
ti chodci i jedoucí, krav a koz, koní nepřetržitý řad,
vše zdvihá mračna prachu v žhnoucího slunce
odrazu
a připadá mi, že to karavana hledat jde oasu.

HLAS K NOCI

Je večer v sebe zamyšlený,
vsi do šera se propadly,
údolím louky prochladly.
Jen šerem slyšet píseň ženy,
buď z pole nebo ze záspí
samoty, po tmě která spí.
Zní, překypuje ze mladosti,
jak píseň ptáka z plna hrdla,
je beze smutku, bez radosti,
je nevroucná, jak ve zvyk ztvrdla.
Kraj modlitbou tou vždy se modlí,
jež zvykem na všem chvíli prodlí.

KRUTÉ LÉTO

Byl churav les, vše schnulo šelesty,
kam horké stíny klaď, vyprahly trávníky,
bezhlasé mrtvo u cesty,
vyrostlo na hrob veliký.
To krutou láskou léta, v slunci horkých dní
už vlékly týdny nekonečně dlouhý chvost
a všude vylíbaly peklo polední
v žár měst, v luk horečku a lesů vyprahlost,
a mlčel pták a denně mrtvý žár
rezavěl mezi kmeny žhavě horkou zem,
mech zešedivěl bez vláhy a stár
a celý les byl jakýms obrazem
snu, který neslibuje, nedává
a nerozvíjí se, jak mládí uplyne.
Vše pohltila dálka modravá
a jedno slovo kruté lásky : ne.

PÍSEŇ

V luční trávy vetkalo
zlato petrklíče stkvící.
Srdcí dvé se potkalo
na cest polovici.

Koníčků se páslo stádo
kolem nich a smutně ržálo.
Děvče, řekl, máš mne rádo?
Mám, a za ruku jej vzalo.

Když zřel petrklíče, zřel
dodnes jedny zlaté vlasy.
Oplakal, však neumřel.
Na hřbitůvku pod růžemi
spí se jí tam dobře asi.

S KONCEM LÉTA

Mlčí touha má jako vedry vypálená,
ale již vítr se zdvihá nad stromů výšky ty.
Mlčí v srdci mém útěcha pro drahé postavená,
světlý domek na návsi slamou pokrytý.

Ještě mlčí má láska k městu a k jeho vření,
jako když odloží ruka nástroj z únavy.
Ale podzim je tu a do víru zápolení
polnice větru zvučí, hlas kovově jásavý.

Ještě únava léta v žilách mojich proudí,
ale podzim, jenž otřásá okny a veřeji,
všecku tíhu a všecku ospalost živě soudí
rytmy a nárazy, tanci a kročeji.

Zářící podzim lípy rozepěl v spěchu,
jabloním dozrávat dal opojně,
jeřáby rudly, zakrývaly střechu,
vojáci včerejší nemluvili již o vojně.

V stodolách uzavřených již dozpívaly cepy,
na polích vystřílená zřídla zvěř,
jenom ten les a polí řad sluncem je slepý,
od větru strom je serván i každý opadlý keř.

Všemi odstíny zlata a stříbra a žluti
proděravělé stromy zářit uvidíš.
Vítr mi připomněl plavce, jež čekají na odplutí,
pohledem se vším se loučím, vše dražší mi je a blíž.

U DOBRÝCH LIDÍ

Vzduch, krajina a město cizí
mi z duše dým jak modrý mizí,
i chaloupka a lidé v ní,
s potahem oráč, pasák skotu,
zmizely střechy nad spoustami plotů
i malé děti v zeleni.

Já měl je rád.
Jich nedůvěry často nerozborný hrad
mne uvítal,
však než jsem loučil se, byl změněn v květnici
kde bylo teplo jako v světnici
a kol mne dětský tanec cupital.

Toť lidé osudů, jež mými byly
a téže dávné černozemní síly,
neb z těchže hrobů, jež náš smutek tvoří
nás tížily studené kameny,
a z těchže růží, nad bratrství prosté
se radost naše popíná a roste,
a cítil jsem, že srdce jejich hoří
i mého srdce ohněm, jeho plameny.

OBSAH

PRACUJÍCÍ MÍR

OBZÍRAVÁ SAMOTA

NÁVRATY

DÍLO ANTONÍNA SOVY

SVAZEK

IV.

BÁSNĚ

NESOBECKÉHO

SRDCE

Z let 1921-22

Vydal

Dr. Ot. Štorch-Marien

Praha II. Palackého nábřeží 32

v úpravě V. H. Brunnera

v roce 1922

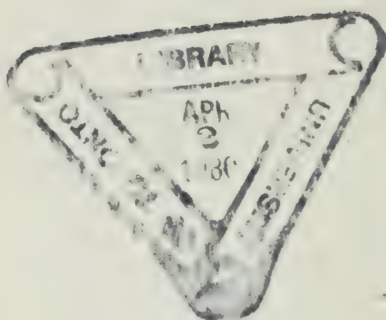
jako 61. svazek edice

AVENTINUM

ve 2000 výtiscích, z nichž tento má číslo

222

Vytiskl Frant. Obzina ve Vyškově

BRARY
APR
2

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

PG 5038 S6B35 Sova, Antonin
Basne nesobeckeho srdce